

ՄԻՍԻԹԱՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՅՐԻՎԱՆԵՑԻՆ
ԵՎ ԱՎԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐՎԱ «ՄԻՐՏ ԻՄ ՍԱՍԱՆԻ»
ԳԱՆՁ-ԵՐԳԸ

Միսիթար Այրիվանեցին ԺԳ դարի հայ նշանավոր երաժիշտներից է։ Դա երևում է նրա վարքագրական աշխատություններից¹, հայտնի ժառանգործներից², ինչպես և երաժշտա-բանաստեղծական ստեղծագործություն-

ներից³։ Հարմար առիթով և հատուկ հոգի-վածով կանդրադառնանք երաժիշտ Այրի-վանեցուն։

Այրիվանեցու գանձերից առնվազն երեք-չորս տասնյակ պատկերներ հայոց եկեղե-ցիներում ժամանակին հնչել են գանձ-եր-գերի ձևով։ Սակայն, ցավոք, դրանցից, եղանակներով հանդերձ, ավանդության ուժով մինչև մեր օրերը հասել են, գլխա-վորապես, երկու գանձ-երգեր. «Այս խոր-հուրդ լըցաւ» և «Միրտ իմ սասանի»։ Եր-կուսն էլ Այրիվանեցու՝ Ավագ հինգշաբթի օրվա գանձիցն են («Զահեղ գանձընմին, զխորհուրդս խորին»)։

Երկու գանձ-երգերն էլ ձայնագրել են թե՛ Ն. Թաշճյանը⁴, թե՛ Ե. Տնտեսյանը⁵ և թե՛ մանավանդ Կոմիտաս վարդապետը⁷։

¹ Մասնավորապես Ստեփանոս Այունեցու (Բ-ի) վկայաբանությունից, որտեղ, բացի Այունեցու երաժշտական գործունեության վերաբերող տեղեկություններից, գտնում ենք նաև նրա երաժիշտ-բանաստեղծ քող²՝ Սահակադուխտի, ինչպես և ընկերակից, կար-կառուն երաժիշտ ու երգահան Գրիգոր Գոգիկ վար-դապետի մասին անգնահատելի տեղեկություններ։ Վկայաբանությունը, ուր Այրիվանեցին հիշատակում է իր սեփական երաժշտա-ստեղծագործական աշ-խատանքներից մեկը ևս, վաղուց հրատարակել է Գա-րեգին արքեպ. Հովսեփյանը։ Տես նրա «Միսիթար Այ-րիվանեցի» (նորագյուտ արձանագրություն և երկեր), 1931։ Օգտվելով դրանից, ինչպես և այժմ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում պահվող համապատաս-խան գրչագրից (ՊՖ 8261, էջ 828ա), մենք ժամա-նակին առանձնացնելով հրատարակեցինք Գրիգոր Գոգիկի վարքը, որ շատ շահեկան նյութ է բովան-դակում հայ և բյուզանդական երաժշտության պատ-մության համար։ Հմմտ.՝ «Գրիգոր Գոգիկը և հայ-բյուզանդական երաժշտական կապերը», «Բանքեր Երևանի համալսարանի», 1988, № 3։

² Վաղուց հայտնի և մանրամասն նկարագրված ու գնահատված միավոր է սա էլ։ Հմմտ.՝ Հ. Տաշյան, Ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Մատենադարանից ի Վիեննա, 1895, էջ 552 և 556—558;

³ Այն մասին, որ Այրիվանեցին ինքն իսկ ցուց-մունք է թողել՝ իր գանձերը երգելով (ձայնեղանա-կով) կատարել, տե՛ս Է. Հարությունյան, Միսիթար Այրիվանեցու «Գանձարանը», «Պատմա-բանասիրա-կան հանդես», Երևան, 1975, № 3, էջ 101։

⁴ Մաշտոցի անվան Մատենադարան, ձեռ. № 8251, էջ 202ա, 202բ։

⁵ Տե՛ս «Զայնագրեալ երգեցողութիւնք սրբոյ Պա-տարագի», Վաղարշապատ, 1878, էջ 216—220։

⁶ Ե. Տնտեսյան, Ծարական ձայնագրեալ, Իսթան-բուլ, 1934, Ե մաս, էջ 775—776։

⁷ Կոմիտաս վարդապետ, Տաղք և Աղևույթ Հա-լաստանեայց Առաքելական և, եկեղեցույ, Փարիզ, 1946, էջ 14—16։

Դրանցից «Սիրտ իմ սասանի» երգը, հատկապես Կոմիտասի ձայնագրությամբ, քնարական լայն շնչի հազվագյուտ կորով է: Գաղափարական բովանդակությամբ այն հայ հոգևոր երաժշտարվեստում ներկայացնում է Հուդայի սարսազդեցիկ կերպարի և նրա դավաճանության ու մատնության հետ կապված կյուրը: Ներքին ապրումն այստեղ (մասնավորապես երաժշտության ընձեռած միջոցներով) տրված է հոգեբանական նոր խորացումով և անհատականացման նոր աստիճանի վրա: Երևում է, որ հեղինակը ծանոթ է Նարեկացու, Ծնորհալու, Տարոնեցու և այլոց ստեղծագործությանը և իր երկին հաղորդել է ԺԳ դարին միանգամայն վաղել տեքնիկական ու գեղարվեստական մակարդակ:

Ամբողջ մեղեդին (կամ մեղեդիական

տունը) համապատասխանում է գրական բնագրի մեկ տողին ու ներկայացնում՝ ներքուստ ընդլայնված երաժշտական պարբերություն, հավելյալ եզրափակիչ կարճաբերություն, հանգաձևով: Պարբերությունը բաղկացած է երեք նույնատիպ նախադասություններից, որոնք հաջորդաբար զուգորդվում են գրական տողի հնգավանկ երեք ոտքերի կամ անդամների հետ («Սիրտ իմ սասանի, սարսափ զիս ունի, վասն Յուդայի»): Երաժշտական կառույցի հիմքն ստանիս նախադասությունն է: Այն նույնությամբ կրկնվում է տողի երկրորդ անդամի հետ՝ ստեղծելով սպասողական լարված փնակ: Իսկ երրորդ անդամի զուգորդությամբ ընդլայնվելով, շիկացած քարձրակետ է գոյացնում և աստիճանաբար մարում ու եզրափակվում:

ՍԻՐՏ ԻՄ ՍՆՍՈՆԻ

Միտրոս Կրիզանթոս

Largo

Ջալմազյան Կարապետ Կարապետ
Ներդաշնակեց և թանկագին

Basso solo

Organ

The musical score is written for Basso solo and Organ. It begins with a 6/4 time signature and a 'Largo' tempo marking. The Basso solo part starts with a melodic line in the right hand, while the Organ provides harmonic support with chords and moving lines in both hands. The score includes various dynamic markings such as *pp* (pianissimo), *p* (piano), *mp* (mezzo-piano), and *mf* (mezzo-forte). There are also performance instructions like 'Basso solo' and 'Organ'. The piece is in a key with one flat (B-flat major or D minor). The score is divided into measures, with some measures containing multiple notes and rests. The overall mood is solemn and reflective, characteristic of Khachaturian's style.

p

Uw uw 8h

mf

f *p* *mf*

Uwq uwq 8h

qhu nu 8h

mf *mf*

musical score for piano (p) and various dynamics (mf, ff, pp). The score is written for piano (p) and features various dynamics (p, mf, ff, pp) and articulation (accents, slurs). The tempo is marked "allargando".

The score is divided into three systems, each containing three staves (treble, middle, and bass clef). The first system includes dynamics p, mf, and ff. The second system includes dynamics p, mf, and ff. The third system includes dynamics p, mf, and pp.

Key markings include:

- p** (piano)
- mf** (mezzo-forte)
- ff** (fortissimo)
- pp** (pianissimo)
- allargando** (ritardando)

The score includes various musical notations such as notes, rests, slurs, and accents.